

A megoldások beküldésére az alábbi útmutatás vonatkozik:

- A feleletválasztós, illetve gondolkodtató kérdéseket **egy-egy lapra**, a számolási példákat pedig **külön-külön lapokra** kérjünk megoldani, kizárólag **kézzel, olvashatóan írt** megoldásokat fogadunk el.
- Minden lap jobb felső sarkában **jól látható** módon fel kell tüntetni a versenyző regisztrációkor kapott **azonosítóját** és **kategóriáját**, valamint a feladat számát. Fontos, hogy a neveteket ne írjátok rá a lapokra.
- Átláthatatlanul, vagy nem kellő alaposággal kidolgozott, illetve olvashatatlan megoldásokat jó végeredmény esetén sem fogadunk el.
- A megoldások beküldésére a verseny honlapján, a „**Feltöltés**” menüpontban van lehetőség, bejelentkezést követően. Kérjük a megoldásokat **.pdf formátumban** töltsétek fel.
- Kizárólag azok a feladatlapok kerülnek értékelésre, amelyek a határidő napján **23:59-ig** beérkeztek.

III. kategória
Első forduló

VI. Oláh György Országos Középiskolai Kémiaverseny

A feladatsorokat lektorálta:

Dóbiné Cserjés Edit

Együttműködő partnerek:

Támogatók:

RICHTER GEDEON

NATURCLEANING
ANNO 2010

Beküldési határidő: 2019. november 3.

E-mail cím: olahverseny@gmail.com

Honlap: olahverseny.szasz.bme.hu

2./10

Feleletválasztós (10p)

Készíts egy táblázatot a feladatok számából és a hozzájuk tartozó helyes válasz betűjeléből, ezek egy külön lapra kerüljenek! Mindegyik feladatnál csak egy helyes megoldás van.

1. Manapság a molekulák szerkezetének felderítésében nélkülözhetetlenné vált az NMR-spektroszkópia. Minek a rövidítése az NMR?
  - a) nukleáris mérőrendszer
  - b) normál molekula rezonancia
  - c) mágneses magrezonancia
  - d) nukleáris mágneses rezonancia
2. Melyik szerves molekula tartozik perhidro-ciklopentano-fenantrénvázat tartalmazó vegyületek családjába?
  - a) béta-kariofillén
  - b) koleszterin
  - c) koffein
  - d) szerotonin
3. A nitrogén-oxidokra vonatkozó állítások közül az egyik hibás. Melyik?
  - a) bennük a nitrogén oxidációs száma különböző lehet
  - b) π -kötést vagy párosítatlan elektront tartalmaznak
  - c) többnyire nagyon reakcióképesek
  - d) a vízzel sav-bázis reakcióba lépnek

4. Az alábbi folyamatban mekkora a legkisebb és a legnagyobb sztöchiometriai együttható, ha a reakcióegyenletben a legkisebb egész sztöchiometriai számokat használjuk?
- $$\text{V} + \text{HNO}_3 \rightarrow \text{V}_2\text{O}_5 + \text{NO} + \text{H}_2\text{O}$$
- a) 1 és 8
b) 1 és 10
c) 3 és 10
d) 2 és 6
5. Kétkomponensű azeotrópos elegyben, az azeotróp pontban:
- a) az entrópia zérus
b) a légköri nyomás mindig egyenlő a komponensek össznyomásával
c) az adott anyag különböző izotópjai szerepelnek
d) a komponensek gőz és a folyadékfázisbeli móltörtje megegyezik
6. Ki vehette át a kémiai Nobel-díjat száz évvel ezelőtt?
- a) senki
b) Sir Ernest Rutherford
c) Zsigmondy Richárd
d) Victor Grignard és Paul Sabatier
7. A Seliwanoff-próba a fruktóz (ketohezoz) specifikus kimutatására reakciója. Az alábbi reagensek közül, melyik szükséges a próba végrehajtásához a tömény sósav mellett?
- a) rezorcin
b) alfa-naftol
c) béta-naftol
d) Lugol-oldat

8. Mi a disszós gáz?
- a) ketén néven is ismert acilezőszer
  - b) cseppfolyós acetilén
  - c) acetonban oldott acetilén
  - d) az ammónia szintézishez használt nitrogén és hidrogén 1:2,2 arányú keveréke
9. Mi az anatóz képlete?
- a) HgO
  - b) ZnO
  - c) Al₂O₃
  - d) TiO₂
10. Melyik az a polimer, melyet ki lehet mutatni Beilstein-próbával?
- a) SAN
  - b) PE
  - c) PVC
  - d) ABS

Számolási feladatok (19p)

A számolási példák megoldásai külön-külön lapokra kerüljenek!

1. János és az autója

János minden nap autóval ment munkába, oda és vissza is. Egyik nap fia, Jancsi a földrajz órán hallottaktól megihletve megkérdezte édesapját, hogy ugyan mekkora a család ökológiai lábnyoma, merthogy globális felmelegedés meg ilyesmi. Az apa gondolkozott és gondolkozott, hogy vajon mekkora is az. Az elején kezdte a számolást: autó, fűtés, elektronikus eszközök, vízfogyasztás... Túl hosszú volt a lista, úgyhogy sorban kezdte, az autóval. Mikor 5 éve megvette a dízelmotoros Fiat Panda autóját, azt mondták neki, hogy az átlagfogyasztása 4,9 l/100 km. Ez a gyakorlatban már kezdetben se volt ennyi, hanem 3%-kal több. A robbanómotor gyors romlása, a városi rossz használat miatt 10 év alatt az átlagfogyasztás 1,5-szeresére nő, minden évben ugyanannyi százalékkal nő a fogyasztás (kamatos kamat).

a) Milyen most az autó átlagfogyasztása? (2p)

Városban a dugóban araszolva halad, légkondit is használ, rádiót hallgat, így a valódi fogyasztása az átlagfogyasztásnak 1,4-szerese a munkába menetkor és vissza. (Ezzel számolhatunk a továbbiakban végig.)

b) Hány dm^3 standard állapotú CO_2 gázt bocsájt ki az autó egy év alatt (250 munkanap) a munkába járás miatt, ha a munkahely 5 km-re van Jánosék otthonától? (4p)

A gázolaj összetétele (ez egy igen különleges gázolaj, az egyszerűség kedvéért) 13-tól 20 szénatomszámú telített láncok vannak benne, mindegyikből ugyanannyi mólszámú. ($\text{C}_{13}, \text{C}_{14}, \dots, \text{C}_{20}$). Számoljunk tökéletes égéssel, a gázolaj sűrűsége 0,83 kg/l.

- c) Mennyi dm^3 standard nyomású, 25°C -os CO_2 -ot bocsátana ki (egy évben), ha biciklivel tenné meg ezt a távot? (4p)

Minden indulás előtt megeszik János egy adag somlói galuskát, melynek energiatartalma $512,2$ kcal. Az 5 km-es távon el is égeti ennek a felét.

Képződéshők: glükóz: -1271 kJ/mol, szén-dioxid: $-393,5$ kJ/mol, víz: $-285,8$ kJ/mol.
 1 kcal = $4,184$ kJ.

2. Egy szerves, egyféle heteroatomot tartalmazó (O, N, S, P) vegyület moláris tömege 84 g/mol. Ez a vegyület brómmal gázképződés közben reagál. Ha az ismeretlen szerves anyag 1 mólját tökéletesen elégetjük éppen annyi oxigénben, amennyi az égéshez szükséges, akkor 7 mol gáz képződik. Az égés után kapott gázelegyet nátrium-hidroxid oldatban elnyeletjük. Ha az így kapott oldatból mintát veszünk, és a kivett mintához vizes kálium-permanganát oldatot cseppentünk, akkor a kálium-permanganát ibolya színe rövid idő után eltűnik. Ezután az elnyeletés után kapott oldat pH-ját semlegesre állítjuk, majd ammónium-kloridot adunk hozzá és melegítjük. Hosszabb idő után nem tapasztalunk változást. Mi az ismeretlen szerves vegyület? (C: 12 g/mol, H: 1 g/mol, O: 16 g/mol, S: 32 g/mol, N: 14 g/mol, P: 31 g/mol, Na: 23 g/mol, Cl: $35,5$ g/mol, Mn: 55 g/mol, Br: 80 g/mol) (9p)

Gondolkodtató kérdések (10p)

A gondolkodtató kérdések megoldásai egy lapra kerüljenek!

1. Jutka fasírtot sütött olajban. Amikor a “sütnivalót” a felmelegített olajba helyezte, az sisteregni kezdett, gyakran “köpött” is, amivel akár égési sérülést is okozhatott volna, ezért Jutkának különösen kellett vigyáznia. Mi a jelenség magyarázata? (3p)
2. Jutka meglátogatta a Szent-Györgyi Albert Szakkollégium standját a Kutatók éjszakáján, és ott látott egy izgalmas kísérletet: a „Vegyész virágoskertjét”. Számos [videót](#) is talált róla az interneten. A kísérlet során vízüveg (nátrium-szilikát) oldatba különböző fémsókat teszünk, ezek miután az oldat aljára süllyedtek, növekedésnek indulnak a felszín felé.
  - a) Miért kezdenek el növekedni a kristályok? (5p)
  - b) Mi az oka annak, hogy a kristályok (többnyire) felfelé növekednek, nem pedig pl. oldalra, vagy akár lefelé? (2p)

Ha te is szeretnéd előben látni a kísérletet, látogass el a Szent-Györgyi Albert Szakkollégium standjához a BME nyílt napján, november 29-én!

Gondolatkísérlet (8p)

A gondolatkísérlet megoldása egy konkrét kémiai anyag. A feladat ennek meghatározása egyértelmű módon. Ehhez szükséges a megfelelő reakcióegyenletek feltüntetése, melyeket számozással jeleztünk. A teljes értékű megoldáshoz szükséges a megoldás menetét is feltüntetni. Ehhez feltüntetendők a számokkal jelölt reakcióegyenletek és ezek alapján a lehetséges ionok és a reakciók sorozatából jelölendő, hogy miként szűkül le a keresett ionokra a megoldás. A végleges megoldás az anyag képletéből, a kért egyenletekből és a megoldáshoz vezető logikusan leírt útból tevődik össze.

Egy fehér kristályos anyag áll rendelkezésünkre, mely vízben jól oldódik, az oldat savas kémhatású. Sósav hozzáadására nem tapasztaltunk változást. Tömény kénsav hatására szúrós szagú, színtelen gáz képződik (1). Ólom-acetáttal fehér csapadék válik ki, mely melegítésre feloldódik (2). Az oldat egy részletéhez feleslegben higany-(II)-kloridot adva fehér, selymes csapadék válik ki (3), míg egy másik részletéhez kisebb mennyiségben adva a reagenst a fehér csapadék megfeketedik (4). Összeöntöttünk vas-(III)-klorid és ammónium-rodanid oldatot (5). Az így keletkezett vörös oldatot az ismeretlen minta oldata elszíntelenítette (6). Kén-hidrogén hatására barnás csapadék vált le (7), mely feloldódik alkáli lúgokban.

Esettanulmány (18p)

Nézd meg az alábbi videót, és válaszolj a kérdésekre! A videó angol nyelvű, de van hozzá magyar felirat. Amennyiben ez nem kapcsolódik be automatikusan, manuálisan kell beállítani.

<https://www.youtube.com/watch?v=n6wpNhyreDE>

KÉRDÉSEK

1. Milyen folyamatok játszódnak le a sütiben sütés közben? (3p)
2. Mit jelent az „emulzió” („emulsion”) kifejezés? (1p)
3. Milyen kémiai reakciónak „esik áldozatául” a sütőpor a sütés hőmérsékletén? Írd fel a kapcsolódó egyenletet! (2p)
4. Hogyan befolyásolja a hőmérséklet az elkészült keksz színét? (2p)
5. Melyik fizikai jelenség teszi lehetővé, hogy a tejbe mártott keksz ne csak a bemártás szintjéig, hanem valamivel magasabban is megpuhuljon? (1p)
6. Az angol videóban a °F (Fahrenheit-fokot) használták a hőmérséklet mérésére. Magyarországon a °C (Celsius-fokot) használjuk. Hogyan lehet egymásba váltani a két mértékegységet? (1p)
7. Ahogy a videóban is hallhattuk a pékek tulajdonképpen örült tudósok. 2013-ban készült egy blogbejegyzés, minden idők 10 legörültebb tudósáról. Vajon ki kapta az első helyezést? Miért, és mikor kapott Nobel-díjat? (2p)
8. Mi a szalmonellózis, és milyen tünetei vannak? Hogyan kerül az ételbe a szalmonella? Hogyan lehet a megbetegedést megelőzni? Mi a teendő megbetegedés esetén? (4p)
9. Minden ételünk csodás ízéért és illatáért aroma felel. Hogyan, milyen eljárással nyerik ki például a narancsból a narancsaromát? (1p)
10. A videó gyönyörű példája, hogy egy csodálatos tudományterület, melyet kémiának hívnak mennyire a hétköznapijaink része. Keress még 3 kémiai folyamatot a mindennapi életből! (1p)